
Asim ŠAKOVIĆ

Organizovani ekonomski kriminal u odnosu na korupciju i pranje novca u BiH

Economic Related Organized Crime – Corruption and Money Laundering in BH

Trenutna i potencijalna opasnost od organizovanog ekonomskog kriminala dovodi u pitanje povjerenje javnosti u demokratiji, prijeti eroziji vladavine, i ugrožavanje života rada u državnim institucijama koje se bore protiv ovog oblika kriminala.

Za pojavu organizovanog ekonomskog kriminala postoje vrlo dobri faktori koji stvaraju povoljne uslove.

Među neposredne faktore spadaju:

- Nedostaci Krivičnog zakona i Zakona o krivičnim procedurama i drugih zakona u pogledu kriminalizacije krivičnih djela.
- Nedostaci u krivičnim procedurama primjene modernih istražnih metoda i tehnika.
- Zakonom nije inaguiran institut identifikacije i konfiskacije koristi stečene krivičnim djelima.
- Nepostojanje odgovarajućih jedinstvenih zakona na nivou države.
- Nedostatak potrebnih oblika međunarodne saradnje i pomoći.
- Postojanje barijera u distribuiranju informacija kako unutar države tako i na međunarodnom planu.
- Neizgrađeni kapaciteti pojedinaca i institucija.
- Neosposobljeni kadrovi u nadležnim institucijama.

- Pojava korupcije, nepoštenja i neetičkog pružanja među javnim službenicima zaduženim za borbu protiv organizovanog kriminala.

Najčešći oblici organizovanog ekonomskog kriminala su:

- Krijumčarenje robe (visokotarifna roba, droga, oružje).
- Uvoz robe putem falsifikovane/krivotvorene dokumentacije.
- Pranje novca, kao savremeni kriminalitet, upotrebom nezakonito stečenog novca.
- Korupcija.

Istraživanja u Federalnoj carinskoj upravi, Federalnoj poreskoj upravi i Financijskoj policiji, pokazuju da je u toku predistraživanje i istraživanje znatnog broja oblika ekonomskog kriminaliteta, koji imaju karakteristike – elemente organizovanog ekonomskog kriminaliteta, koje su sadržane u definiciji organizovanog kriminala datoj u Konvenciji Ujedinjenih naroda o transnacionalnom organizovanom kriminalu.

Osnovne karakteristike su:

- Grupa od tri ili više lica.
- Jedno ili više ozbiljnih krivičnih djela.
- Stjecanje dobiti.
- Podjela posla.

Na šemi 1 je prikazan oblik i način izvršenja organizovanog ekonomskog kriminaliteta, čije je istraživanje u toku kod nadležnih institucija.

Krijumčarenje robe

1. Na šemi se vidi zakružen lanac finansijskih i robnih transakcija. Lanac počinje od ulaza preko granice do prodaje robe na pijacama.

- Konkretno, nabavka robe se ostvaruje putem kompanija širom svijeta /vrlo često i tzv. OFF Share kompanija/ čija kontrola izlazne poslovne dokumentacije /izlazne fakture/ je nemoguća, ili znatno otežana. Tome treba pridodati i činjenicu da Bosne i Hercegovina ima vrlo malo sklopljenih

bilateralnih multilateralnih sporazuma o uzajamnoj administrativnoj pomoći sa drugim državama.

- Plaćanje robe se vrši preko fiktivnih firmi. U konkretnom slučaju sredstva su se kumulirala na transakcionom računu «Fiktive» firme X putem pomoćnih «fiktivnih firmi» koje služe da bi se izbjeglo obavezno prijavljivanje transakcija većih od 30.000 KM.

Karakteristika ovakve vrste transakcije je da se izvrši u toku jednog bankarskog dana, te nakon završene transakcije na računima ostaje simbolična suma.

Fiktivna firma X preko svog transakcijskog računa, preko banka plaća Uvozniku.

- Nabavku robe prati vrlo često i falsifikovana krivotvorena dokumentacija, odnosno dokumentacija sa neistinitim sadržajem sa slijedećim karakteristikama:
  1. Grafički oblik originalnih faktura se razlikuje od prikazanih faktura nadležnim organima u Bosni i Hercegovini.
  2. Originalne fakture se razlikuju od faktura prikazanim nadležnim organima u Bosni i Hercegovini.

Po ostvarenoj nabavci robe u inostranstvu Fiktivna firma angažuje prevoznike i vozače, tu robu najčešće prevoze:

- Nedostupna lica iz drugih zemalja svojim vlastitim prevoznim sredstvima.
- Lica koja koriste prevozna sredstva u vlasništvu drugih lica i drugo.

Organizovanjem špeditorskih kuća uveliko se olakšalo i ubrzalo provođenje kriminalnih aktivnosti u lančanom sistemu.

Na šemi 2 se vidi kako roba od dobavljača direktno putuje u maloprodaju do stvarnih firmi koje je distribuiraju na crno tržište /pijaca, tržnice i dr./ čime su zatvara krug nelegalne aktivnosti koju karakteriše visoka zarada od carina, akciza, a posebno poreza na promet.

Ono što je važno napomenuti, jeste da dio roba završi na drugim tržištima van Bosne i Hercegovine.

Drugi oblik organizovanog ekonomskog kriminala govori o povezanosti privrednih subjekata sa carinom i inspektorima u činjenju krivičnih djela.

Radi se o povezanosti tri finansijera koji osnivaju firmu «M» sa osnovnom djelatnošću uvoza mesa i žive stoke, koristeći zakonske mogućnosti uvoza po povlaštenim uslovima - oslobađanja carinskih dažbina, dobili rješenja o istom od carinarnice.

Evidentno je da je firma «M» pomoću više rješenja i više uvoza ostvarila uvezene robe u vrijednosti od 99 milina KM. Trebale su izvesti 102 miliona, Firma «L» za koju je vršen uvoz, izvezla je samo vrijednost od 1 miliona.

Obzirom na vremenski period trajanja djela 2 ½ godine, kontinuiranost izdavanja i produženja rješenja, te broj ostvarenih uvoza (1410) mišljenja smo da su organizovano djelovali, čime su oštetili budžet Federacije BiH za 32 miliona.

Navedene kriminalne ektivnosti nisu dio slučaja već jedan od smišljenog i planskog rada.

Vrh navedenih oblika organizovanog ekonomskog kriminala čine finansijeri (šema 3), a to su osobe koje raspolažu odgovarajućim finansijskim kapitalom. Cilj angažiranih finansijskih sredstava je zarada veća od legalne.

U organiziranoj hijerarhiji niži red čine «organizatori» kriminalnih poslova. Te osobe djeluju u poduzetnim krugovima, a moraju poznavati profesionalne kriminalce i isto tako stručnjake koji su skloni kriminalnim radnjama /pravnike, ekonomiste, ima indicija da se angažuju kao savjetnici, profesori visokoškolskih ustanova uz pokroviteljstvo visokopozicioniranih političara/.

Organizatori osnivaju «kriminalnu ekipu» koja operacionalizira kriminalne radnje. Kriminalci se uključuju isključivo iz nužde.

Organizatori kriminalnih radnji /kadrovi/ obavljaju poslovne analize potrebnih informacija i informacija o korumpiranosti državnih činovnika, vode brigu o porodicama poginulih idr.

Niži red organizacije čine kriminalci realizatori. Njihov je osnovni zadatak oblikovanje kriminalnog proizvoda /lažna

dokumenta, lažna registracija, lažni računi, lažna upalta sredstava, lažno carinjenje itd.

Značajan doprinos oblikovanja navedenih kriminalnih proizvoda daju korumpirani državni radnici.

Korumpirani državni službenici namjerno iskrivljavaju pravilne implementacije postojećih zakona, propisa uredbi i cilju stvaanja bilo državnih ili ne državnih aktera u povoljni položaj.

U okviru aktivnosti u borbi protiv korupcije Financijska policija F BiH je sa nadležnim Federalnim, kantonalnim i općinskim tužilaštvima ostvarila veoma intenzivnu saradnju i po zahtjevima istih vodili 239 istraga, od kojih je okončano 147 sa ukupnom vrijednošću šteta, odnosno koristi u vrijednosti od 460 miliona.

Podnošeno je u prošloj godini 58 krivičnih prijava protiv 176 lica za procijenjenu štetu u vrijednosti od 290 miliona.

U gotovo svim predistražnim postupcima koji su okončani ili su u toku radi se o vrlo složenim nepravilnim i nezakonitim robno – novčanim i finansijsko – knjigovodstvenim transakcijama.

Nosioci utvrđenih nezakonitosti su uglavnom vrlo uticajni i dobro materijalno situirani pojedinci koji su u pojedinim periodima bliske prošlosti čak i obavljali značajne političke funkcije.

Navedeni oblici organizovanog kriminaliteta najčešće se služe pranjem novca kao načinom prikrivanja kriminalnih radnji.

U prošloj godini Uredu za sprečavanje pranja novca su od strane obveznika za prečavanje pranja novca u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca prijavljene su 20635 finansijske transakcije u vrijednosti od 1,9 milijardi KM.

Ured za sprečavanje pranja novca nadležnim institucijama i agencijama na dalju nadležnost proslijeđeni su finansijski obavještajni podaci za 17653 neobičajene i sumnjive transakcije ukupne vrijednosti 1,4 milijarde.

399 fiktivnih firmi su ostvarile promet i izvršile finansijske transakcije preko računa poslovnih banaka u vrijednosti od 1,2

milijarde. Porezna uprava zvanično je na području Federacije BiH registrovala 727 fiktivnih i nedostupnih firmi.

Procjenjuje se da u Federaciji djeluje više od hiljadu takvih preduzeća.

Najefikasniji način za otkrivanje i sprečavanje organiziranog ekonomskog kriminala je putem sprečavanja pranja novca.

Raskorak između potreba i prakse u sprečavanju organizovanog ekonomskog kriminala i pranja novca u BiH nas tjeraju da tražimo jasne odgovore na više pitanja koja trenutno onemogućavaju sudove, tužilaštva, organa za sprovođenje zakona i finansijske ustanove Bosne i Hercegovine da se efikasno suprostave ovaj globalnoj pošasti.

Više pravnih i fizičkih lica u nizu godina sa transnacionalnim elementima sa neažuriranim, netačnim i nevjerodostojnom dokumentacijom, evidencijom, poslovnim knjigama i računovodstvenim iskazima što je redovno za posljedicu imalo štetu državnoj svojini u užem i širem smislu i korist pojedincima i organizovanim grupama. Nosioци utvrđenih nezakonitosti su uglavnom vrlo uticajni i dobro materijalno situirani pojedinci koji su u pojedinim periodima bliske prošlosti čak i obavljale značajne političke funkcije ili su šticeđeni od strane ljudi sa vlasti.

Navedeni oblici organizovanog kriminaliteta najčešće se služe pranjem novca kao načinom prikazivanja kriminalnih radnji.

U toku 2002. godine Uredu za sprečavanje pranja novca su od strane obveznika za sprečavanje pranja novca u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca prijavljene su 20635 finansijske transakcije u vrijednosti od 1.983.636.795 KM. Od strane Ureda za sprečavanje pranja novca Sarajevo nadležnim institucijama i agencijama, na dalju nadležnost prosljeđeni su finansijski obavještajni podaci za 17.653 neobičajene i sumnjive transakcije ukupne vrijednosti 1.391.876.545 KM.

Zaključno sa 31.12.2002. godine Ured za sprečavanje pranja novca je identifikovalo 399 fiktivnih odnosno fantomskih firmi koje su ostvarile promet i izvršile finansijske transakcije preko računa kod poslovnih banaka u vrijednosti od 1.222.001.855 KM. Navedeni promet poslovne banke uglavnom nisu prijavljivale ili su prijavljivale kada na računima fiktivnih firmi

nije bilo sredstava, pa je aktivnošću Finansijske policije blokirano svih 399 fiktivnih firmi. Bankama je osnovni cilj da uzmu proviziju.

Porezna uprava zvanično je na području Federacije BiH registrovala 727 fikvitnih i nedostupnih firmi. Procjenjuje se da je u F BiH djelovalo ili još djeluje više ud hiljadu takvih preduzeća.

Sprovodeći zakon o sprečavanju pranja novca, uočeni su najčešći pokušaji legalizacije novčanih sredstava:

- Transakcije putem gotovinskih uplata/isplata na blagajni društva za «izvršene isporuke» robe i «izvršene uluge» od strane fantomskih, odnosno fiktivnih firmi.
- Transakcije preko računa fiktivnih firmi za isporučenu robu odnosno izvršene usluge nakon polaganja gotovog novca na račun fiktivne firme.

Najefikasniji način za otkrivanje i sprečavanje organizovanog ekonomskog kriminala je putem sprečavanja pranja novca.

Raskorak između potreba i prakse u sprečavanju pranja novca u Bosni i Hercegovini nas tjeraju da tražimo jasne odgovore na više pitanja koja trenutno onemogućavaju sudove, tužilaštva

U tom smislu, pored imperativnog zahtjeva za neophodnim otklanjanjem praktično uočenih nedostataka u Zakonu o sprečavanju pranja novca i njihove neusklađenosti sa sadržajem odredaba međunarodnih konvencija, direktiva, smjernica, i objašnjenja, slobodni smo predložiti slijedeće sugestije:

- Izvršiti kriminaliziranje pranja novca u krivičnim zakonima Bosne i Hercegovine.
- U krivične procedure uvođenje međunarodnim konvencijama preporučeno sudski autoriziranih, modernih, istražnih tehnika i metoda.
- Zakonodavno inagurisanje instituta identifikacije i konfiskacije ekonomske koristi stečene organiziranim kriminalom.
- Harmonizacija entitetskih zakonskih odredbi o sprečavanju pranja novca prema međunarodnim standardima kao prethodnicu u donošenju jedinstvenog Zakona o sprečavanju pranja novca za čitavu Bosnu i Hercegovinu.

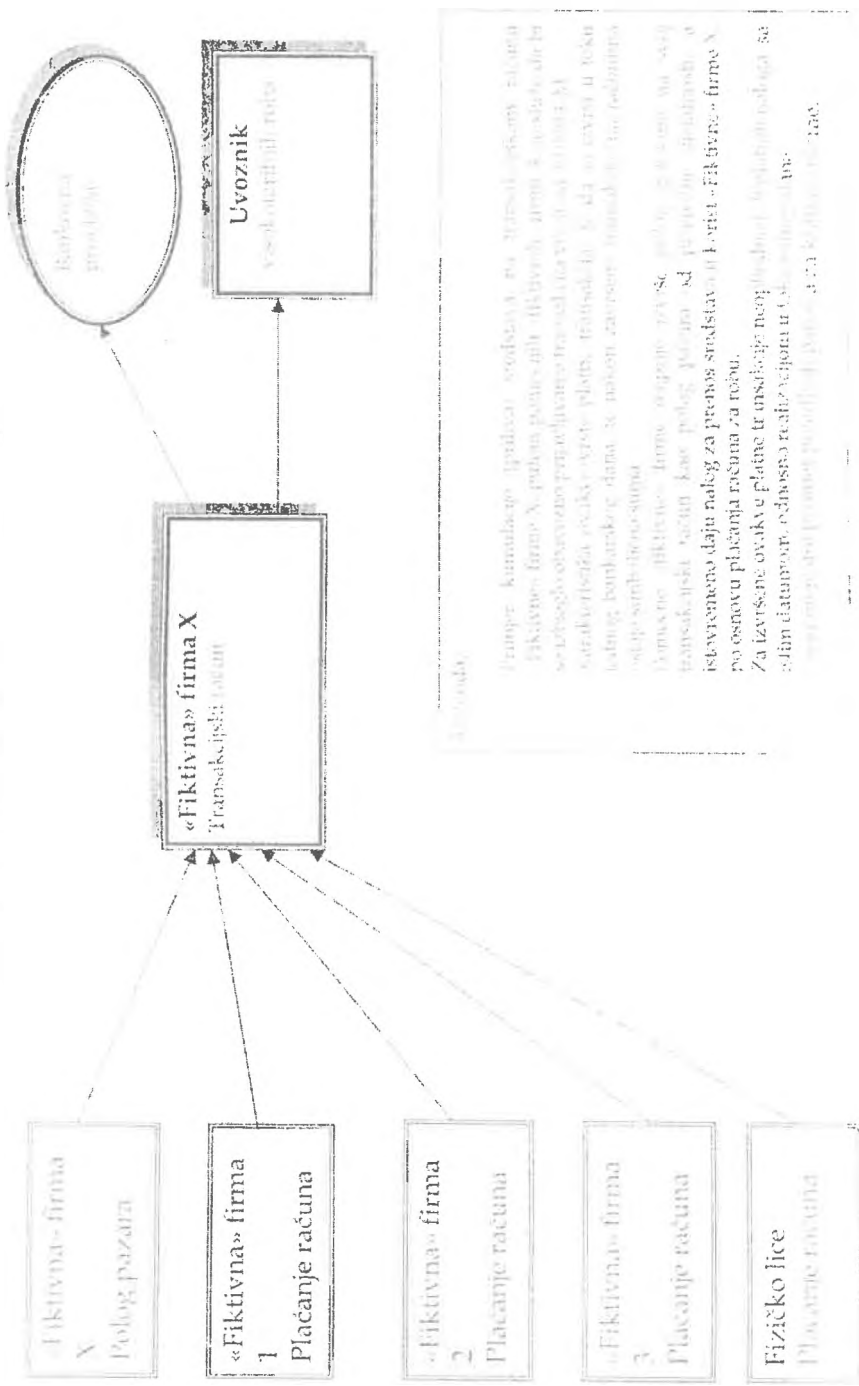
- Normativno i stvarno uspostaviti sve potrebne oblike međunarodne saradnje i pomoći na otkrivanju, suzbijanju i sprečavanju pranja novca, te potraži identifikaciju i konfiskaciju ekonomske koristi stečene pranjem novca, uz stvaranje pretpostavke za pristup međunarodnim konvencijama i međunarodnim evropskim tijelima.
- Identificirati i izanalizirati sve barijere u distribuiranju informacija kako na domaćem nivou, tako i na međunarodnom nivou i ukoliko je potrebno izvršiti promjene Zakona i pravila sa ciljem otklanjanja istih.
- Izraditi i razviti strategiju Bosne i Hercegovine za sprečavanje pranja novca.
- Uspostava centralne državne agencije (FIU) nadležne za primanje, a prema potrebi i za traženje, analiziranje i slanje nadležnim agencijama finansijske informacije,
  1. koje se tiču prihoda za koje postoji sumnja da potiče od kriminalne aktivnosti ili
  2. koje su potrebne finansijskim organizacijama u skladu sa entitetskim odnosno državnim zakonima u svrhu suzbijanja pranja novca.
- Izgradnju kapaciteta pojedinaca i institucija koje će implementirati strategiju, zakone i propise koji regulišu kompletna pitanja pranja novca.
- Pristupiti obukama u oblasti provođenja zakona /FIU, Carina, FAB, tužioc, sudije/.
- Organizovana nastojanja civilnog društva u borbi protiv pranja novca /Parlamentarne komisije, Civilna društva i Mediji/.

Obzirom da bi eventualna korupcija, nepostojanje i neetičko ponašanje među javnim službenicima u Finansijskoj policiji, Carinskoj upravi, Poreznoj upravi, predstavlja ozbiljnu prijetnju ostvarenim načelima i vrijednostima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine, time što bi oslabila povjerenje javnosti u demokratiju i ozbiljno zaprijetila erozijom vladavine prava, dobro bi bilo u narednom periodu razmisliti o usvajanju osnovnih načela za suzbijanje korupcije i očuvanje poštenja među službenicima u navedenim organima Federacije Bosne i hercegovine i države Bosne i Hercegovine.

- U Bosni i Hercegovini u toku je priprema Strategije za sprečavanje korupcije. To je nejefikasniji savremeni način za sprečavanje korupcije. On podrazumijeva donošenje oko 30 zakona.

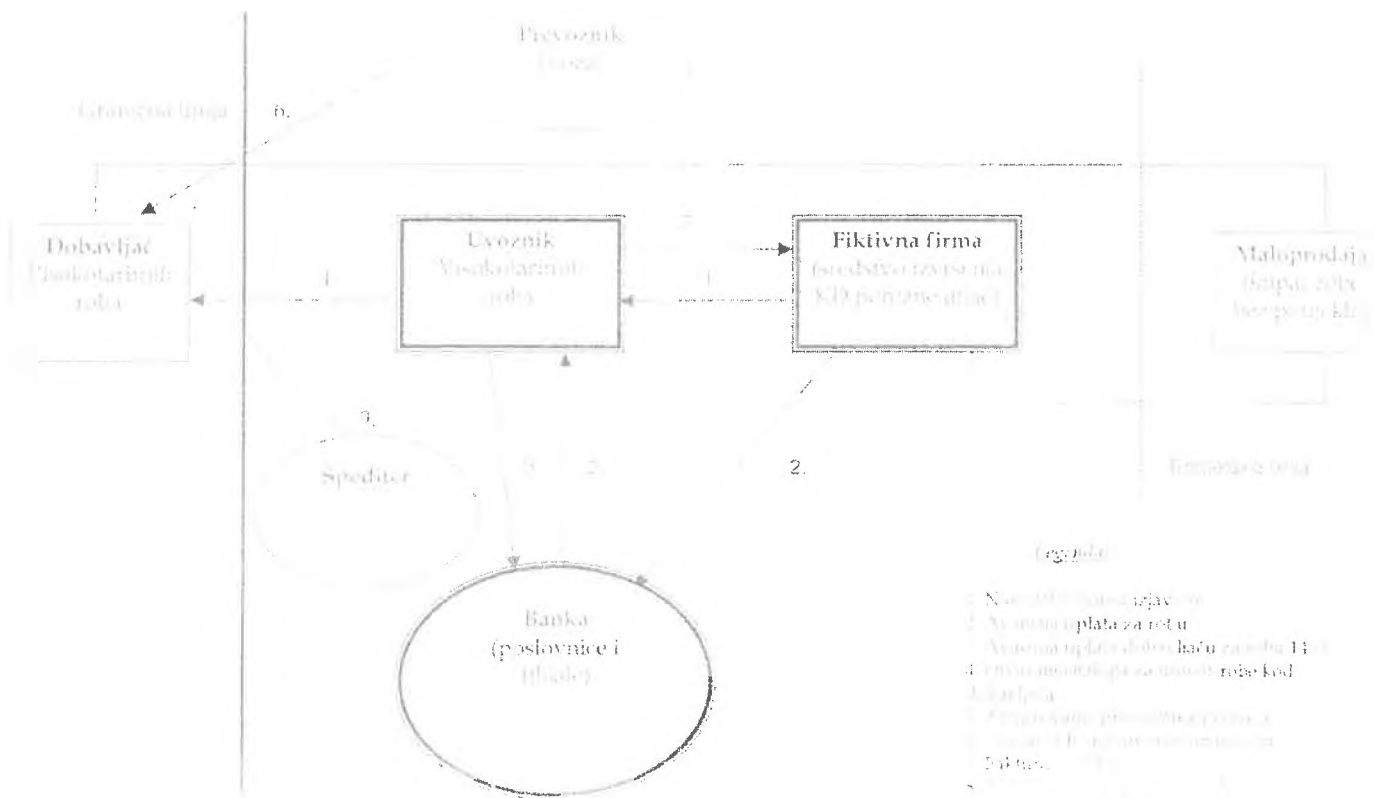
Primjer plombe trgovacima putem «fiktivnih» firmi

Metoda

Primjer kumulacije (prijelom) robljavanja na adresi prijemni račun fiktivne firme X, putem plaćanja fiktivnih firmi 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Prikaz prometa visokotarifnih roba putem «fiktivnih» firmi

Shematski prikaz povezanosti privrednih subjekata sa carinom
inspektorima u privrednim lancima dijela

